

مدیریت ورزشی _ خرداد و تیر ۱۳۹۵
دوره ۸، شماره ۲، ص: ۲۶۵-۲۷۹
تاریخ دریافت: ۹۳/۰۹/۱۵
تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۱/۲۹

بررسی جایگاه اقتصادی استادیوم‌ها و تیم‌های ورزشی حرفه‌ای بر شاخص درآمد

ادریس قادرپور^{۱*} - آرام سپهری‌وند^۲ - محمد سلطان حسینی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه تربیت بدنی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران ۲. کارشناس ارشد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران ۳. دانشیار، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی جایگاه اقتصادی استادیوم‌ها و تیم‌های ورزشی حرفه‌ای بر شاخص درآمد افراد در شغل‌های مرتبط بود. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و روش تحقیق توصیفی-کتابخانه‌ای-تحلیلی است. جامعه آماری، کلیه افراد شاغل در شغل‌های مرتبط در هشت شهر بزرگ ایران بودند که طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ یک تیم فوتبال لیگ برتری داشتند. نمونه آماری برابر با جامعه آماری در دسترس و مجموع کل اطلاعات جمع‌آوری شده، ۱۰۳۷ مورد بود. به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه طرح هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران استفاده شد. همچنین با مراجعه حضوری به فدراسیون، سازمان لیگ و تحقیقات کتابخانه‌ای داده‌های تعداد استادیوم‌ها، تعداد بازی‌های برگزار شده، وجود یا نبود تیم و ظرفیت استادیوم‌ها جمع‌آوری شد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها برای تخمین مدل اقتصادسنجی از داده‌های تابلویی و برای رسیدن به مدل بهینه از آزمون F، آزمون هاسمن و آزمون بروش-پاگان با استفاده از Eviews استفاده شد. نتایج نشان داد که وجود تیم‌های حرفه‌ای و استادیوم‌ها در شهرها، روی درآمد افراد تأثیر مثبت و معناداری ندارد. با توجه به نتایج پژوهش بودجه‌های عمومی شهری برای ساخت استادیوم‌ها یا حضور تیم‌ها نباید با هدف به‌وجود آمدن مزایای اقتصادی در شهرها صورت گیرد.

واژه‌های کلیدی

استادیوم، اقتصاد ورزش، تیم حرفه‌ای، درآمد، لیگ برتر.

مقدمه

مولین^۱ در سال ۱۹۸۳ برای اولین بار از ورزش به عنوان یک صنعت یاد کرد. وی معتقد بود هر گونه فعالیت ورزشی آماتور و حرفه‌ای که افزایش ارزش افزوده کالا و خدمات ورزشی را فراهم کند، صنعت ورزش نامیده می‌شود (۲). از مهم‌ترین تأثیرات ورزش بر جامعه، اثر اقتصادی است که به صورت مستقیم تولید کالاها و خدمات ورزشی، صادرات و واردات، هزینه‌های خانوار، ایجاد اماکن و تسهیلات، تبلیغات، مشارکت در بازار بورس، پوشش رسانه‌ای، اشتغال، جذب گردشگر و حامیان مالی را شامل می‌شود و تأثیرات غیرمستقیم آن شامل زمینه‌هایی چون ارتقای سلامت جامعه، کاهش هزینه درمان و به تبع آن توسعه برنامه‌های ملی سلامت، کاهش بزهکاری‌ها، کاهش غیبت کارکنان و افزایش عملکرد و بهره‌وری آنهاست (۲۱). در بین تأثیرات اقتصادی ایجاد فرصت‌های شغلی از مهم‌ترین تأثیرات اقتصادی صنعت ورزش و سایر صنایع به‌شمار می‌رود (۱۱). ورزش در ایران همیشه به عنوان یکی از مباحث فرعی در اقتصاد مورد توجه قرار گرفته است؛ موضوعی که در کشورهای توسعه‌یافته یک رکن مهم اقتصادی، سیاسی و اجتماعی تلقی می‌شود. اما افتتاح بیش از ۲۵۰۰ پروژه کوچک و بزرگ ورزشی و اختصاص بودجه بیش از ۲۰۰ میلیارد تومان به سازمان توسعه و نوسازی اماکن ورزشی در سال ۱۳۸۷ و مبلغ ۲۲۵ میلیارد تومان برای توسعه و تجهیز اماکن ورزشی در سال ۱۳۹۰ گواهی است بر این نکته که ورزش و ساخت‌وساز استادیوم‌ها و اماکن ورزشی در ایران بیش از پیش مورد توجه قرار می‌گیرد. تأثیرات اقتصادی اماکن و رویدادهای ورزشی شامل درآمدهای مالیاتی، مخارج مستقیم تیم‌ها و مالکان آنها در منطقه، ایجاد شغل‌های جدید و بهبود توسعه زیرساخت‌های منطقه، جذب گردشگران ورزشی و جایگزین صنایع سنگین با اماکن ورزشی است (۱۷). امروزه، بسیاری از باشگاه‌های حرفه‌ای نقش مهمی در اقتصاد کلان کشورها ایفا می‌کنند، برای نمونه ارزش مادی باشگاه‌های اسپانیا در سال ۲۰۰۲ معادل ۴/۴۶ میلیارد یورو بوده است. همچنین اسپانیا با توسعه صنعت باشگاه‌داری حرفه‌ای در فوتبال، ۴۷ هزار شغل ایجاد کرده است (۱). محققان دانشگاه ایالتی جورجیا^۲ اثر اقتصادی سوپر بول (superbowl) را در ایالات آتلانتا در سال ۲۰۰۰ حدود ۲۹۲ میلیون دلار برآورد کرده‌اند. همچنین این اثر در سال ۲۰۰۲ بالغ بر ۲۵۰ میلیون دلار برای شهر نیواورلن^۳ بوده است.

1. Mulin

2. Georgia State University

3. New Orleans

این آمار و ارقام گواهی بر این نکته است که ورزش و رقابت‌های ورزشی می‌تواند روی اقتصادهای ملی و محلی اثرگذار باشد (۲۰). رشد هزینه ورزشی خانوار در انگلستان و نیوزیلند حتی از رشد اقتصادی این دو کشور نیز بیشتر است (۶).

مسافرت برای ورزش، در بین دو کشور همسایه کانادا و آمریکا در سال ۱۹۹۷، ۳۴ درصد کل مسافرت‌ها به آمریکا و کانادا را تشکیل می‌دهد (۸). مالکان و بازیکنان و مربیان یک تیم اولین کسانی هستند که از مزایای اقتصادی وجود ورزش‌های حرفه‌ای در شهرها منتفع می‌شوند (۱۰). یکی از مزایای استادیوم‌ها و تیم‌های حرفه‌ای این است که تجار در فعالیت‌های خود بیشتر به دنبال شهرها و مکان‌های جذاب برای رونق گرفتن بیشتر کسب‌وکارند و یکی از مواردی که موجب جذابیت بیشتر شهر می‌شود، وجود استادیوم‌های بزرگ و تیم‌های حرفه‌ای است (۱۱). براساس آمار، سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی کشورهای توسعه‌نیافته به دلیل اثری که بر هتلداری، حمل‌ونقل، تغذیه، بازدید از اماکن دیدنی و خرید از مغازه‌ها دارد، ۱ تا ۲ درصد است (۵). با وجود تحقیقات متعدد خارجی در زمینه اثر اقتصادی استادیوم‌ها و تیم‌های ورزشی، در این زمینه در ایران پژوهش‌های بسیار اندکی صورت گرفته است.

نتایج پژوهش سلطان حسینی و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان "بررسی آثار اقتصادی اماکن ورزشی بر محیط شهری" نشان داد که اماکن ورزشی بر ایجاد اشتغال در محدوده اطراف استادیوم، رونق کسب‌وکار، معاملات تجاری بیشتر در منطقه، افزایش خرید و فروش‌های بیشتر در منطقه، افزایش مغازه‌های تجاری، ایجاد شغل‌های متفرقه، افزایش درآمد اهالی، افزایش خرید و فروش منازل منطقه، افزایش قیمت زمین‌های منطقه و افزایش قیمت تجاری منطقه تأثیر معنادار دارد (۳).

سلطان حسینی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی دیگر نشان دادند که اماکن ورزشی بر مجموع متغیرهای اقتصادی و همچنین بر هیچ‌یک از مؤلفه‌های آن اثرگذار نبودند (۴).

نتایج تحقیق رابرت باده^۱ (۱۹۹۶) نشان داد که تعداد تیم ورزشی در شهر بالتیمور^۲ اثر منفی معناداری روی درآمد افراد دارد، درحالی‌که تأثیر این متغیر در شهر ایندیاناپولیس^۳ مثبت و معنادار است. وجود استادیوم‌های ورزشی جدید در شهرهای واشینگتن^۴، سانفرانسیسکو^۵ و استی‌لوئیس^۶ اثر

-
- 1.R.Baade
 - 2.Baltimore
 - 3.Indianapolis
 - 4.Washington
 - 5.San Francisco
 - 6.ST.Louis

منفی معناداری روی درآمد سرانه افراد دارد. برای شهرهای دیگر متغیر استادیومها و وجود تیمهای ورزشی اثر معناداری روی درآمد سرانه نشان نمی‌دهد (۹). باده و دای^۱ (۱۹۸۸) در تحقیقی دیگر به این نتیجه رسیدند که متغیرهای ورزشی اثری روی اقتصاد و ارزش افزوده بخش تولید ندارد (۱۰).

نتایج پژوهش هادسون^۲ (۱۹۹۹) نشان داد که هیچ‌یک از متغیرهای ورزشی از نظر آماری معنادار نبوده‌اند که نشان می‌دهد تیمهای حرفه‌ای و استادیومها اثر مثبت چندانی روی درآمد و اشتغال ندارند (۱۵). نتایج تحقیق کوآتس و هامفرز^۳ (۲۰۰۱) نشان داد که رویدادهای ورزشی سطح درآمد سرانه را در مناطق شهری کاهش می‌دهد و اثری بر رشد درآمد سرانه ندارد (۱۲). نتایج تحقیق کوآتس و هامفرز (۲۰۰۳) نشان داد که وجود تیمها و ورزشهای حرفه‌ای در بخش تفریحات و سرگرمی تأثیر مثبت بسیار کمی دارد که این تأثیر به وسیله تأثیر منفی در سایر فعالیتها جبران می‌شود و در کل، اثر منفی است (۱۳).

بر خلاف تحقیقات بالا، نتایج پژوهش نلسون^۴ (۲۰۰۱) نشان داد که نسبت درآمد سرانه برای شهرهایی که دو یا تعداد بیشتری استادیوم یا تیم حرفه‌ای دارند و استادیومها در نزدیکی مراکز تجاری شهر واقع شده‌اند، نسبت به بقیه شهرها که یک تیم یا استادیوم دارند و استادیوم در حاشیه شهر قرار دارد، بیشتر است (۱۶). زمبالیست^۵ از این ایده که رویدادهای ورزشی آثار اقتصادی معناداری دارند، انتقاد کرد و گفت که دریافت‌کنندگان اصلی مزایای اقتصادی، مالکان و بازیکنان و اماکن ورزشی‌اند و تقریباً مردم شهر از این مزایا بی‌بهره‌اند (۲۲). سایفرد و زمبالیست^۶ (۲۰۰۶) ادعا کردند که یک تیم یا مجتمع ورزشی به خودی خود اشتغال یا درآمد سرانه را در یک منطقه شهری تغییر نمی‌دهد (۱۹). سانتو^۷ (۲۰۰۵) در تحقیقی به بررسی اثر اقتصادی ورزشهای حرفه‌ای و استادیومها پرداخت و متغیر درآمد افراد شهر را روی جمعیت شهر، روند زمانی و متغیرهایی که ساخت‌وساز در استادیومهای فوتبال و بیسبال را نشان می‌دهد، برآورد کرد. نتایج این مطالعه از اثر مثبت و معنادار متغیرهای ورزشی روی درآمد حکایت دارد (۱۸).

-
- 1.Dye
 - 2.Hadson
 - 3.Coates &Humphreys
 - 4.Nelson
 - 5.Zimbalist
 - 6Siegfrid&Zimbalist
 - 7.Santo

به دلیل وجود تحقیقات اندک و نقش مهم ورزش بر اقتصاد جامعه، انجام هر گونه مطالعه علمی در این زمینه اهمیت خاصی دارد. همچنین با توجه به اینکه این مطالعه به دنبال بررسی تأثیر وجود استادیوم‌ها و تیم‌های حرفه‌ای در شهرهای ایران بر درآمد افراد است و این موضوع در اقتصاد ایران تا به حال بررسی نشده است، انجام این مطالعه ضروری به نظر می‌رسد.

در این تحقیق تأثیر وجود تیم‌ها و ورزش‌های حرفه‌ای و استادیوم‌ها و اماکن ورزشی بر درآمد افراد در گروه‌های شغلی مرتبط با این مقوله بحث و بررسی شد. برای این منظور مشاغلی همچون فروشگاه لوازم ورزشی، فروشگاه مواد غذایی، رستوران‌ها، سوپرمارکت‌ها، مسافرخانه‌ها، هتلداری، حمل‌ونقل مسافر و بازدید از اماکن ورزشی که تعاملات بیشتر و نزدیک‌تری با استادیوم‌ها دارند، در نظر گرفته شدند.

روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر روش تجزیه و تحلیل توصیفی-کتابخانه‌ای-تحلیلی است. جامعه آماری کلیه افراد شاغل در شغل‌هایی همچون فروشگاه لوازم ورزشی، فروشگاه مواد غذایی، رستوران‌ها، مسافرخانه‌ها، هتلداری و حمل‌ونقل مسافر در هشت شهر بزرگ ایران که طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ یک تیم در لیگ برتر فوتبال داشته‌اند، بود. این شهرها عبارت‌اند از: کرمان، رشت، شیراز، همدان، اصفهان، کرمانشاه، کرج و تهران. در این تحقیق اثر دو گروه از متغیرها بر درآمد افراد در شغل‌هایی که ارتباط نزدیک‌تری با موضوع استادیوم‌ها و تیم‌های لیگ برتر فوتبال دارند، بررسی شد. این دو گروه از متغیرها شامل ویژگی‌های فردی (سن، جنسیت و میزان تحصیلات) و ویژگی استادیوم‌ها و تیم‌های حرفه‌ای (تعداد استادیوم‌ها، وجود یا نبود تیم لیگ برتری، تعداد بازی در یک سال و تعداد تماشاگران) است. نمونه آماری برابر با جامعه آماری در دسترس است و در مجموع، کل اطلاعات جمع‌آوری شده متغیرها ۱۰۳۷ مشاهده بود. به منظور جمع‌آوری داده‌های مربوط به متغیرهای ویژگی‌های فردی افراد شاغل (سن، جنسیت و تحصیلات) از پرسشنامه طرح هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران استفاده شد (۷) و با مراجعه حضوری به فدراسیون و سازمان لیگ و تحقیقات کتابخانه‌ای، داده‌های مربوط به متغیرهای ویژگی استادیوم‌ها و تیم‌ها (تعداد استادیوم‌ها، تعداد بازی‌های برگزار شده در هر شهر، وجود یا نبود تیم‌های فوتبال در شهرها و ظرفیت استادیوم‌ها) جمع‌آوری شد. در تجزیه و تحلیل

داده‌ها برای تخمین مدل اقتصادسنجی از داده‌های تابلویی استفاده شد. همچنین برای رسیدن به مدل بهینه از آزمون F، آزمون هاسمن و آزمون بروش و پاگان با استفاده از نرم‌افزار^۱ Eviews استفاده شد. در مطالعه حاضر از مدل کواتس و هامفرز^۲ به‌عنوان الگوی پایه برای بررسی تحقیق بهره گرفته خواهد شد. کوتس و هامفرز (۲۰۰۳) تأثیر وجود استادیوم‌ها و اماکن ورزشی را بر دستمزد افراد مطالعه کردند. آنها دو دسته متغیر را در نظر گرفتند؛ متغیرهایی که ویژگی‌های فردی را اندازه می‌گیرند و دسته دیگر که نماینده ویژگی‌های استادیوم‌ها و تیم‌های ورزشی موجود در شهرها هستند. در این تحقیق نیز با در نظر گرفتن درآمد افراد به‌عنوان متغیر وابسته، اثر وجود استادیوم‌ها و تیم‌های لیگ برتر فوتبال بر درآمد افراد با استفاده از رهیافت داده‌های تابلویی^۳ بررسی شد. در کنار متغیر وجود استادیوم‌ها و تیم‌های لیگ برتر، ویژگی‌های فردی افراد (از جمله تحصیلات، سن و جنس) نیز بر درآمد این افراد بررسی و تجزیه و تحلیل آماری می‌شود. از این‌رو در کل مدل این تحقیق به‌صورت زیر ارائه می‌شود:

$$y_{ct} = \text{age}_{it} + s_{it} + \text{edu}_{it} + \text{cpfoot}_{ct} + \text{exfoot}_{ct} + n_{ct} + m_{ct}$$

در معادله مذکور همه متغیرهای دارای اندیس i از فردی به فرد دیگر تغییر می‌کنند، درحالی‌که متغیرهای دارای اندیس c در طول زمان تغییر نمی‌کنند. شرح متغیرهای مدل به‌صورت زیر است:

y : درآمد افراد در فعالیت‌های مرتبط با ورزش؛ age : سن افراد و نشان‌دهنده تجربه افراد شاغل است؛ sex : جنسیت افراد شاغل به‌صورت متغیر مجازی؛ edu : میزان تحصیلات افراد شاغل (دانشگاهی و غیردانشگاهی)؛ cpfoot : بیانگر ظرفیت استادیوم‌های فوتبال یا تعداد تماشاگران؛ exfoot : بیانگر وجود یا نبود تیم باشگاهی شهر مورد نظر در لیگ برتر؛ m : تعداد بازی‌های انجام گرفته در طول یک سال از سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰؛ m : تعداد استادیوم‌های موجود در شهرها.

۱. نرم‌افزار Eviews یکی از قوی‌ترین نرم‌افزارهای آماری در زمینه تحلیل و تخمین سیستم‌ها و مدل‌های اقتصادی است.

2. Coates & Humphreys

3. Panel data

داده‌های تابلویی ترکیبی از داده‌های مقطعی و سری زمانی است، یعنی اطلاعات مربوط به داده‌های مقطعی در طول زمان مشاهده می‌شود. بدین صورت که چنین داده‌هایی دو بعد دارند که یک بعد آن مربوط به واحدهای مختلف در هر مقطع زمانی خاص است و بعد دیگر آن مربوط به زمان است.

یافته‌ها

برای تخمین مدل از روش داده‌های تابلویی استفاده شد. در این زمینه، ابتدا داده‌ها به روش اثرات ثابت تخمین زده می‌شود. بدین منظور معناداری اثرات ثابت به روش زیر که به آزمون F معروف است، انجام می‌گیرد. مقدار این آماره با استفاده از نرم‌افزار محاسبه شده و نتایج آن در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱. آزمون همگنی واحدها

R_{ur}^Z	R_r^Z	F
۰/۱۵۰۶	۰/۱۱۵۷	۵/۸۴

همچنان‌که ملاحظه می‌شود آماره محاسباتی F برابر ۵/۸۴ است، از این رو استفاده از روش داده تابلویی مجاز است.

برای آزمون وجود اثرات تصادفی از آماره بروش-پاگان^۱ (LM) استفاده می‌شود. مقدار این آماره نیز مطابق جدول ۲ برابر ۰/۰۳ است که نشان می‌دهد اثرات تصادفی وجود ندارد.

جدول ۲. آماره آزمون بروش-پاگان

آماره آزمون بروش-پاگان (chi2)	Prob
۰/۰۳	۰/۸۷۳۸

برای تصمیم‌گیری در مورد وجود اثرات ثابت و تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شد.

جدول ۳. آماره آزمون هاسمن

آماره آزمون هاسمن (chi2)	Prob
۰/۰۱	۱۷/۱۵

1. Breusch – pagan test

مقدار آماره آزمون هاسمن از جدول ۳ نشان می‌دهد که استفاده از روش اثرات ثابت بهتر است. از این رو مدل تجربی تحقیق به روش اثرات ثابت تخمین زده شده و نتایج تخمین به اختصار در جدول ۴ گزارش شده است. شایان ذکر است که

جدول ۴. نتایج تخمین مدل به روش اثرات ثابت

متغیر	ضرایب	آماره t
**age	۰/۰۱۵	۷/۱۷
Sex	۰/۲۸	۱/۱۸
edu**	۰/۲۰	۲/۲۷
Capfoot	-۰/۰۱۶۱	-۲/۴۳
Exfoot	۰/۱۴۰۱	۰/۶۸
M	-۰/۰۴۷	-۰/۵۶
N	۰/۰۴۴۱	۳/۷۱
Cons	۱۵/۲۲	۲۳/۹۵
N=۱۰۳۷		

** معناداری در سطح ۰/۰۵

نتایج این تخمین نشان می‌دهد که متغیر سن (age)، که بیانگر تجربه است، اثر مثبت و معنادار بر درآمد دارد و این نتیجه مطابق انتظار تئوریک است؛ بدین معنا که با افزایش سن به‌عنوان شاخصی برای تجربه کاری، درآمد افراد افزایش می‌یابد. با توجه به استفاده از مدل نیمه‌لگاریتمی در این تخمین، با افزایش سن افراد به میزان یک سال، درآمد افراد به اندازه ۰/۰۱۵ درصد افزایش می‌یابد.

جنسیت (sex)، تأثیر مثبتی بر درآمد دارد، بدین معنا که میزان درآمد مردان نسبت به زنان بیشتر است. به‌گونه‌ای که با فرض ثابت بودن سایر متغیرها به‌طور میانگین درآمد مردان نسبت به زنان در حدود ۰/۲۸ درصد بیشتر است.

براساس نتایج تخمین، ضریب تحصیلات (edu) مثبت و معنادار بوده که این امر با مبانی نظری سازگار است. به‌عبارت دیگر، به لحاظ نظری انتظار می‌رود که سطح تحصیلات تأثیر مثبت و معنادار روی درآمد داشته باشد، چراکه افراد دارای تحصیلات دانشگاهی در مقایسه با افراد بدون تحصیلات دانشگاهی به‌دلیل داشتن مهارت، تخصص و دانش بیشتر توانایی بیشتری در کسب درآمد بیشتر دارند؛ به‌گونه‌ای که با فرض ثابت سایر متغیرها، به‌طور متوسط درآمد افراد تحصیل‌کرده نسبت به افراد غیرتحصیل‌کرده حدود ۰/۲۰ درصد بیشتر است.

متغیر capfoot که نشان‌دهنده ظرفیت استادیوم‌های فوتبال است، تأثیر منفی روی درآمد افراد دارد؛ به گونه‌ای که با افزایش ظرفیت استادیوم‌ها به میزان یک واحد، درآمد افراد در شغل‌های مرتبط به اندازه ۰/۰۱۶۱ درصد کاهش پیدا می‌کند. این اثر در سطح معناداری ۰/۰۵ معنادار نیست.

متغیر m (تعداد استادیوم‌های محل برگزاری) اثر منفی روی درآمد دارد؛ یعنی با افزایش تعداد استادیوم‌های محل برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال در شهرها به میزان یک واحد، به طور متوسط درآمد افراد به اندازه ۰/۰۴۷ درصد کاهش می‌یابد، لیکن از نظر آماری معنادار نیست.

تعداد بازی‌های برگزار شده در هر شهر n تنها متغیر ورزشی است که تأثیر مثبت و معناداری بر درآمد افراد دارد. به طوری که به ازای هر بازی برگزار شده بیشتر، درآمد افراد به طور متوسط حدود ۰/۰۴۴۱ درصد افزایش می‌یابد. این امر از طریق افزایش سطح درآمد سرانه، موجبات رفاه خانواده‌ها را فراهم می‌کند.

وجود تیم‌های حرفه‌ای فوتبال (Exfoot) تأثیر مثبت روی درآمد دارد؛ با فرض ثبات سایر متغیرها، به طور متوسط درآمد افراد در شهرها با وجود داشتن تیم در لیگ برتر فوتبال به اندازه ۰/۱۴۰۱ درصد افزایش می‌یابد، ولی این اثرگذاری از نظر آماری معنادار نیست.

تخمین اثر وجود تیم‌ها و استادیوم‌ها به تفکیک شغل‌ها نیز می‌تواند موضوعی قابل بحث باشد، که نتایج آن در جدول ۵ مشاهده می‌شود.

جدول ۵. نتایج تخمین مدل به تفکیک گروه‌های شغلی

شغل متغیر	اغذیه‌فروشی		هتلداری		رستوران‌داری	
	ضرایب	آماره t	ضرایب	آماره t	ضرایب	آماره t
Age	۰/۰۱۵	۲/۹۲	-۰/۰۳۱	-۰/۰۴۴	۰/۰۲	۲/۸
S	۰/۶۹	۱/۹۲	-	-	۰/۴۵	۱/۴۳
edu	۰/۵۴	۲/۷۲	-	-	-۰/۳۷	-۰/۷۹
exfoot	۰/۱۷	۰/۶۴	-۲/۸۸	-۰/۷۱	۱/۰۲	۱/۹
M	۰/۱۶	۱/۴۴	۰/۹۱	۰/۲۹	۰/۲۶	۱/۴۱
N	۰/۰۰۵	-۰/۶۵	-۰/۰۷۸	-۰/۳۲	-۰/۰۱	-۱/۲۶
capfoot	۰/۰۰۴	۰/۴۲	۰/۱۵	۰/۶۵	۰/۰۰۱	۰/۱۱
cons	۱۴/۶۹	۳۱/۸۶	۱۷/۱۵	۷/۸	۱۴/۶۲	۱۹/۲۱

شغل متغیر	اتوبوس رانی		تاکسی رانی		لوازم ورزشی	
	ضرایب	آماره t	ضرایب	آماره t	ضرایب	آماره t
Age	۰/۰۱۸	۲/۹۴	۰/۰۱۲۵	۴/۸۲	۰/۰۴	۲/۷۶
S	۰/۵۴	۰/۹۲	۰/۷	۱/۸۷	۰/۷	۱/۸۸
edu	۱/۰۰۸	۲/۸۹	۰/۰۴	۰/۲۴	-	-
exfoot	-۰/۰۲	-۰/۰۸	۰/۵۴	۱/۹۴	۰/۴۸	۰/۴۸
M	۰/۲۲	۱/۶۲	-۰/۱۷	-۱/۵۱	۰/۳۸	۰/۸۳
N	۰/۰۱	-۱/۳۵	۰/۰۵	۳/۷۷	-۰/۰۳۱	-۰/۹۹
capfoot	۰/۰۰۷	۰/۸۳	-۰/۰۲۸	۳/۱۱	۰/۰۱۷	۰/۵۷
cons	۱۴/۴۶	۲۰/۰۶	۱۳/۴۶	۱۹/۶۴	۱۴/۰۲	۱۱/۹۹

با توجه به نتایج متغیر سن در همه مشاغل به غیر از هتلداری تأثیر مثبت و معنادار بر درآمد دارد. این اثر در مورد شغل هتلداری منفی است، ولی به لحاظ آماری بی معناست. در شغل فروشگاه لوازم ورزشی اثر متغیر سن بیشتر است، به گونه ای که با افزایش سن افراد در این شغل به میزان یک سال، به طور متوسط درآمد افراد به اندازه ۰/۰۴ درصد افزایش می یابد. اثر متغیر جنسیت نیز در اغذیه فروشی ها، رستوران داری، تاکسی و اتوبوس رانی و فروشگاه لوازم ورزشی مثبت است. بدین معنا که به طور میانگین درآمد مردان در این نوع فعالیت ها از زنان بیشتر است؛ هر چند این اختلاف درآمد در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست. در مورد شغل هتلداری به دلیل اینکه همه شاغلان مرد بودند، اثری مشاهده نشد. همچنین اثر تحصیلات بر درآمد افراد در مشاغل اغذیه فروشی و اتوبوس رانی مثبت و معنادار است. این اثر بر درآمد افراد در شغل رستوران داری منفی است، به طوری که با ثابت در نظر گرفتن سایر متغیرها می توان گفت درآمد افراد با تحصیلات دانشگاهی نسبت به افراد غیردانشگاهی به اندازه ۰/۳۷ درصد کمتر است؛ هر چند این اثر از لحاظ آماری بی معناست.

متغیر exfoot که نشان دهنده وجود یا نبود تیم لیگ برتر در شهرهاست، بر درآمد افراد در فروشگاه های مواد غذایی و نوشیدنی، رستوران داری، تاکسی رانی و فروشگاه لوازم ورزشی اثر مثبت بر جای می گذارد. این اثر بر درآمد افراد در مشاغل هتلداری و اتوبوس رانی منفی است. لیکن کلیه ضرایب از لحاظ آماری معنادار نیستند.

اثر متغیر m در شهرها نیز بر درآمد در مشاغل فروشگاه مواد غذایی و نوشیدنی، هتلداری، رستوران داری، اتوبوس رانی و فروشگاه لوازم ورزشی مثبت و بی معناست. اثر متغیر m بر درآمد افراد در شغل تاکسی رانی منفی است.

اثر ظرفیت استادیوم‌های محل برگزاری رقابت‌ها (capfoot) بر درآمد افراد در شغل هتلداری بیشتر است؛ به‌گونه‌ای که با فرض ثابت بودن سایر متغیرها با افزایش تعداد استادیوم‌های محل برگزاری رقابت‌ها در هر شهر به‌طور متوسط درآمد افراد به اندازه ۰/۹۱ درصد افزایش می‌یابد. لیکن اثر این ضریب نیز بی‌معنا گزارش شده است. اثر متغیر capfoot در مورد مشاغل فروشگاه‌های مواد غذایی و نوشیدنی، رستوران‌داری، اتوبوس‌رانی، فروشگاه‌های لوازم ورزشی مثبت و بی‌معناست. این اثر بر درآمد افراد در شغل تاکسی‌رانی نیز منفی و بی‌معناست.

در بین متغیرهای ورزشی مورد مطالعه تنها تعداد بازی‌های برگزارشده (n) در طول سال تأثیر مثبت و معناداری بر درآمد افراد در شغل تاکسی‌رانی دارد. این اثرگذاری به‌گونه‌ای است که با فرض ثابت در نظر گرفتن سایر متغیرها، به‌ازای افزایش یک بازی انجام‌گرفته در شهرهای محل برگزاری به‌طور متوسط درآمد افراد در شغل تاکسی‌رانی به میزان ۰/۰۵ درصد افزایش پیدا می‌کند. شایان ذکر است که اثر این متغیر در بقیه مشاغل منفی و بی‌معناست.

نتیجه‌گیری

تأثیرات اقتصادی استادیوم‌ها و رویدادهای ورزشی بر جامعه از جمله موضوعات مهمی است که با توجه به نتایج متفاوت تحقیقات متعدد، ابهامات زیادی را به‌وجود آورده است. این نتایج حکایت از آن دارد که وجود تیم‌های لیگ برتر و همچنین تعداد استادیوم‌ها در شهرها نه تنها تأثیر مثبت و معناداری بر درآمد افراد در مشاغل مرتبط ندارند، بلکه در بعضی از متغیرها تأثیر منفی نیز روی درآمد افراد و در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی شهرها برجای می‌گذارند (۹، ۱۰).

دلیل وجود تأثیر منفی استادیوم‌ها و تیم‌های لیگ برتر روی درآمد را می‌توان به‌نوعی با وجود اثرات جانشینی استادیوم‌ها و تیم‌های لیگ برتر توجیه کرد، به‌عبارت دیگر، هزینه خرج‌شده بابت ورزش یا رفتن به استادیوم‌ها از سوی ساکنان یک شهر جایگزین دیگر هزینه‌های تفریحی مانند سینما، موزه، پارک و ... می‌شود (۱۹). پس می‌توان گفت که ورزش و رویدادهای ورزشی برای جذب بودجه خانواده‌ها با دیگر تفریحات و سرگرمی‌ها در اقتصاد شهر به رقابت می‌پردازد. همچنین به‌دلیل وجود بودجه معین و ثابت خانواده‌ها برای استادیوم‌ها یا سایر اماکن تفریحی و سرگرمی‌ها، رفتن به استادیوم‌ها جهت دیدن بازی‌های تیم ورزشی سایر هزینه‌های خانوارها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و تأثیر منفی روی آن می‌گذارد (۱۹). برای مثال هر ریال خرج‌شده در استادیوم‌ها می‌تواند به اندازه کاهش هزینه‌ها و مخارج

در رستوران‌ها، سوپرمارکت‌ها، ساندویچی‌ها و دیگر فروشگاه‌های مواد غذایی و نوشیدنی را به‌همراه داشته باشد.

علاوه بر این، می‌توان به اثر فزاینده وجود استادیوم‌ها و تیم‌ها بر اقتصاد اشاره کرد. با حضور تیم ورزشی فوتبال یک شهر در رقابت‌های لیگ برتر در وهله اول بیشترین درآمد به بازیکنان و مربیان و در مرحله بعد به مدیران آن باشگاه اختصاص می‌یابد. مخارج بازیکنان، مربیان و مدیران باشگاه‌ها و اثر آن روی اقتصادهای محلی و شهری بستگی به این دارد که چه مقدار از آن مخارج در آن شهر مصرف یا سرمایه‌گذاری می‌شود؛ زیرا بسیاری از بازیکنان و مربیان که در تیم ورزشی فعالیت دارند، در آن شهر که تیم ورزشی حضور دارد، متولد نشده‌اند و زندگی نمی‌کنند؛ در نتیجه پس‌اندازهای خود را در شهر محل تولد خود سرمایه‌گذاری می‌کنند و موجب رونق اقتصادی بیشتر آن می‌شوند (۱۹). از طرف دیگر، اثر فزاینده مخارج محلی از فعالیت‌های شبیه تفریحات و سرگرمی، سینما، تئاتر و ... به‌علت اینکه مالکان این اماکن اغلب در داخل همان شهر زندگی می‌کنند، از اثر فزاینده فعالیت‌های ورزشی به‌علت اینکه عموماً مالکان و مربیان و بازیکنان تیم‌های ورزشی در همان شهر زندگی نمی‌کنند، بیشتر است (۱۴).

از دیگر دلایل عدم اثرگذاری استادیوم‌ها و ورزش‌های حرفه‌ای روی اقتصاد می‌توان به موقعیت ساخت استادیوم‌ها در شهرها اشاره کرد. همچنان‌که سانتو^۱ و نلسون^۲ در تحقیقات خود اشاره کرده‌اند، ساخت استادیوم‌ها در نقاط مرکزی شهر نسبت به مناطق حاشیه‌ای شهر، افراد بیشتری را جذب می‌کند و در نتیجه این افراد با خرید کردن از مغازه‌ها چه قبل و چه بعد یا حین برگزاری مسابقات ورزشی موجب رونق بیشتر اقتصاد خواهند شد. همچنان‌که نقاط حاشیه‌ای شهر به‌علت دور بودن از مراکز تجاری شهر امکان به‌وجود آوردن رونق اقتصادی شهر را نسبت به نقاط مرکزی شهر ندارند (۱۸، ۱۶)، در ایران نیز استادیوم‌های ورزشی اغلب در نقاط بسیار دور شهر ساخته می‌شوند و از نقاط مرکزی و تجاری شهر فاصله زیادی دارند. بنابراین نمی‌توان انتظار تأثیرگذاری بر درآمد افراد در مشاغلی که ارتباط نزدیک‌تری با استادیوم و تیم‌های ورزشی دارند، به‌علت دور بودن از نقاط مرکزی شهر را داشت.

در این تحقیق نیز مشابه بیشتر مطالعات خارجی، نشان داده شد که وجود تیم‌ها و استادیوم‌ها و برگزاری رویدادهای ورزشی در شهرها روی درآمد افراد در شغل‌های مرتبط با مقوله ورزش تأثیر مثبتی ندارد و موجب افزایش درآمد افراد نمی‌شود یا اینکه موجبات تغییر و تحول اقتصادی را فراهم نمی‌کند.

-
1. Santo
 2. Nelson

از این رو توسعه استادیوم‌ها و تیم‌های فوتبال ابزار مؤثری برای توسعه اقتصادی شهرها نیست. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های سلطان حسینی و همکاران (۱۳۹۲)، رابرت باده (۱۹۹۶)، باده و دای (۱۹۸۸)، هادسون (۱۹۹۹)، سایفرد و زیمبالی (۲۰۰۶)، کواتس و هامفرز (۲۰۰۱) و کواتس و هامفرز (۲۰۰۳) مطابقت دارد. همچنین پژوهش‌های نلسون (۲۰۰۱)، سانتو (۲۰۰۵) و سلطان حسینی و همکاران (۱۳۸۹) با یافته‌های پژوهش ناهمسوست و نتایج آن را رد می‌کنند.

نتایج به دست آمده از اثرگذاری اقتصادی استادیوم‌ها و تیم‌های ورزشی چند پیامد مهم را به دنبال دارد؛ اول اینکه، بودجه‌های عمومی شهری و محلی برای ساخت استادیوم‌ها یا حضور تیم‌ها در شهرها نباید با هدف به وجود آمدن مزایای اقتصادی در شهرها و محله‌ها صورت گیرد؛ دوم اینکه بیشتر استادیوم‌های ورزشی در کشور به علت پاره‌ای از مسائل در مناطق حاشیه شهرها ساخته شده‌اند (مناطق که با فاصله‌های زیاد در خارج از مراکز اصلی شهر واقع شده‌اند). با توجه به نتایج تحقیقات نلسون و سانتو که مکان قرارگیری استادیوم‌ها را روی توسعه اقتصادی شهرها مهم دانسته‌اند، می‌توان گفت که استادیوم‌های نقاط مرکزی شهر به علت نزدیکی به مراکز تجاری شهر، توانایی جذب و تحریک افراد بیشتری را از نقاط دیگر برای خرید دارند (۱۸، ۱۶). بنابراین، انتظار می‌رود در کشور ما نیز اگر تصمیمی برای ساخت استادیوم یا انتقال تیم‌ها به شهرها وجود داشته باشد، تا حد امکان استادیوم‌ها در مناطق نزدیک به مراکز اصلی شهر ساخته شوند. همچنین رقابت‌های المپیک و جام جهانی از مهم‌ترین رویدادهای ورزشی در جهان هستند که عواید زیادی را نصیب شهر میزبان می‌کنند؛ چراکه افراد زیادی از نقاط مختلف دنیا برای تماشای این رقابت‌ها به شهر میزبان مسافرت می‌کنند. در نتیجه با افزایش مخارج، درآمد افراد شهر میزبان در شغل‌های مختلف افزایش می‌یابد. در این میان آثار اقتصادی این رویدادها به خصوص در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته، به طوری که در ایران تاکنون رقابت‌های المپیک و یا جام جهانی فوتبال برگزار نشده است؛ که دلایل آن را می‌توان نبود امکانات ورزشی و استادیوم‌های مجهز و همچنین عوامل سیاسی عنوان کرد.

منابع و مأخذ

۱. الهی، علیرضا و همکاران (۱۳۸۹). "موانع توسعه صنعت باشگاه‌داری حرفه‌ای فوتبال ایران"، مجله پژوهش در علوم ورزشی، ش ۲۸، ص ۴۸-۵۳.
۲. رستم‌زاده، پرویز و همکاران (۱۳۹۳). "اثر سرمایه‌گذاری دولت در بخش ورزش بر رشد اقتصادی در

- ایران"، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال چهاردهم، ش چهارم، ص ۲۱۰-۱۷۷.
۳. سلطان حسینی، محمد و همکاران (۱۳۸۹). "بررسی آثار اقتصادی اماکن ورزشی بر محیط شهری"، فصلنامه المپیک، سال هجدهم، ش ۳، ص ۶۷-۵۹.
۴. سلطان حسینی، محمد و همکاران. (۱۳۹۲). "اولویت‌بندی اثرات اجتماعی و اقتصادی اماکن ورزشی بر محیط شهری (مطالعه موردی شهرداری شیراز)"، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال چهارم، ش شانزدهم، ص ۸۸-۶۵.
۵. صادق‌آرانی، زهرا؛ میرغفوری، سید حبیب‌اله (۱۳۸۸). "تجزیه و تحلیل وضعیت توسعه‌یافتگی ورزشی ایران"، مجله پژوهش در علوم ورزشی، ش ۲۴، ص ۱۲۰-۱۰۳.
۶. عسکریان، فریبا و همکاران (۱۳۸۴). "بررسی وضعیت اقتصادی ورزش ایران در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰"، نشریه علمی پژوهشی حرکت، ش ۲۴، ص ۴۳-۲۵.
۷. مرکز آمار ایران، "طرح هزینه و درآمد خانوار"، ۹۰-۱۳۸۸
<http://salnameh.sci.org.ir/AllUser/DirectoryTreeComplete.aspx>
۸. یوسفی، بهرام و دیگران (۱۳۸۷). "مبانی علم اقتصاد و اقتصاد ورزش"، کرمانشاه، انتشارات دانشگاه رازی، چ اول، ص ۱۹-۱۷.
9. Baade, R. (1996). "Professional sports as catalysts for metropolitan economic development". *Journal of Urban Studies*, 18, pp: 1-17.
10. Baade, R & Dye, R. (1988). "Sports stadiums and area development: a critical review". *Economic development quarterly*, 2, pp: 265-275.
11. Coates, D. (2007). "Stadiums and arenas: economic development or economic redistribution?". *Contemporary economic policy* (ISSN 1074-3529), 25(4), pp: 565-577.
12. Coates, D. & Humphreys, B. (2001). "Professional sports facilities, franchises and urban economic development". *Public finance and management*, 3, pp: 335-357.
13. Coates, D. & H, Brad. (2003). "The effects of professional sports on earnings and employment in the retail and services sectors of US cities". *Regional science and urban economics*, 33, pp: 175-198.
14. Coates, D. & Humphreys, B. (2008). "Do Economists Reach a Conclusion on Subsidies for Sports Franchises?". *Stadiums, and Mega-Events?*, *Econ Journal Watch*, 5(3), pp: 294-315.
15. Hudson, I. (1999). "Bright Lights, Big City: Do Professional Sports Teams Increase Employment? *Journal of Urban Affairs*". 21(4), pp: 397-407.
16. Nelson, A. (2001). "Prosperity or blight? A question of major league stadia location".

- Economic development quarterly, 15(3), pp: 255-265.
17. Peters, M. (1996). "Rising to the Challenge: Realizing the Intangible Benefits of a Professional Sports Franchise". Tennessee' s Business, 7(1-2), pp: 5-8.
 18. Santo, C. (2005). "The economic impact sports stadiums: recasting the analysis in context". Journal of urban affairs, 27(2), pp: 177-191.
 19. Siegfried, J & Zimbalist, A. (2006). "The Economic Impact of Sports Facilities, Teams and Mega-Events". The Australian Economic Review, 39(4), pp: 420-427.
 20. Supovitz, F. (2005). "The sports event management and marketing playbook". New York, John Wiley & Sons, pp: (5-7, 273-274)
 21. Yuen, B. (2008). "Sport and urban development in Singapore". Cities, 25(1), pp: 29-36.
 22. Zimbalist, A. (1996). "The Economic Impact of Sport Team on Cities". Tennessee Business, 7(1-2), pp: 9-16.

